

Visuomenės saugumo jausmo ir teisėsaugos institucijų veiklos vertinimas

Dr. Eglė Vileikienė
Vidaus reikalų ministerijos
Viešojo saugumo politikos departamento
vyriausioji specialistė

Tarpžinybinės komisijos posėdis
2010 01 19

Tyrimo tikslai

- Išsiaiškinti, kaip Lietuvos gyventojai vertina saugumo jausmą ir viešojo saugumo įstaigų darbą.
- Nustatyti, kaip kito Lietuvos gyventojų požiūris į viešąjį saugumą.
- Palyginti Lietuvos ir kitų Europos Sąjungos šalių gyventojų požiūrį į socialines problemas ir pasitikėjimą teisinėmis institucijomis.

Tyrimo metodika (1)

- Reprezentatyvi Lietuvos gyventojų apklausa buvo atlikta 2009 m. spalio 2–12 d. Pagal parengtą klausimyną apklausą atliko UAB „Vilmorus“.
- Individualių interviu būdu buvo apklausti 18 m. ir vyresni gyventojai (atlikti 1004 interviu).
- Buvo panaudota daugiapakopė tikimybinė atranka. Respondentų atranka parengta taip, kad kiekvienas Lietuvos gyventojas turėtų vienodą tikimybę būti apklaustas. Tyrimas vyko 21 mieste ir 63 kaimuose.
- Tyrimo rezultatų statistinė paklaida neviršija 3,1 proc. esant 95 proc. patikimumui.

Tyrimo metodika (2)

Šio tyrimo rezultatai lyginami su:

- Vidaus reikalų ministerijos užsakymu 2005–2008 m. atliktais Lietuvos gyventojų sociologinių tyrimų rezultatais;
- Eurobarometro 2006–2009 m. tyrimų rezultatais, kurie atliekami pagal tą pačią metodiką kasmet (pavasariį ir rudenį) visose Europos Sąjungos šalyse vienu metu.

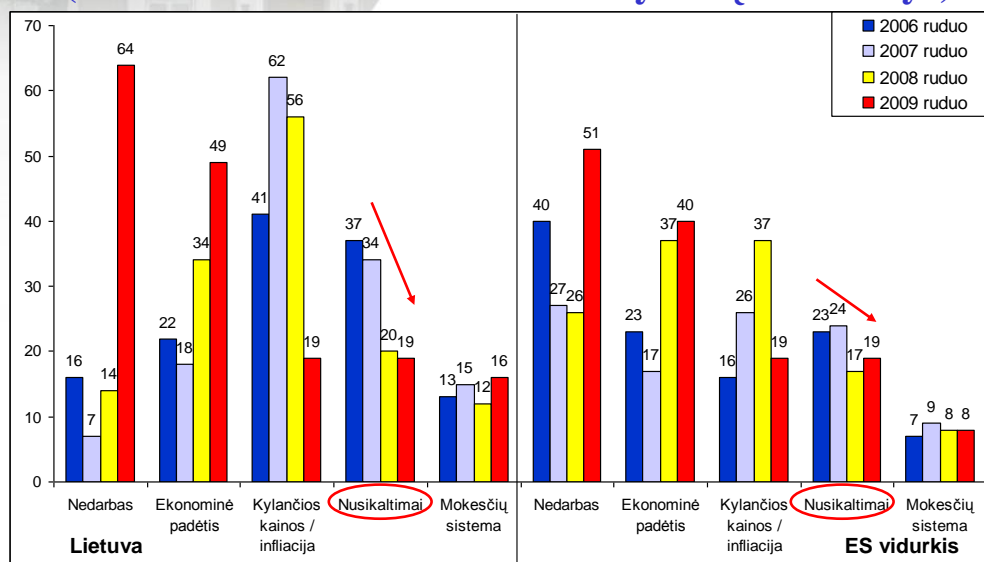
Svarbiausios problemos šalyje (Eurobarometras 72, 2009 m. ruduo)

	Unemployment	Economic situation	Crime	Rising prices/inflation	Healthcare system	Immigration	Pensions	Taxation	The educational system	Housing	Terrorism	The environment	Energy	Defence/Foreign affairs
EU27	51%	40%	19%	19%	14%	9%	9%	8%	7%	5%	4%	4%	3%	2%
BE	42%	35%	15%	24%	3%	18%	18%	11%	4%	6%	2%	5%	8%	1%
BG	48%	51%	33%	25%	14%	1%	9%	3%	4%	1%	1%	1%	3%	1%
CZ	50%	53%	17%	22%	13%	4%	14%	5%	5%	7%	1%	2%	2%	1%
DK	36%	29%	39%	4%	24%	15%	2%	2%	14%	1%	9%	16%	4%	3%
DE	58%	46%	13%	16%	21%	4%	7%	7%	14%	0%	3%	4%	2%	1%
EE	68%	53%	19%	10%	22%	0%	6%	7%	3%	1%	0%	1%	3%	1%
IE	61%	50%	23%	14%	24%	2%	3%	8%	5%	2%	1%	2%	1%	0%
EL	46%	60%	22%	23%	7%	8%	4%	8%	6%	0%	5%	3%	0%	2%
ES	66%	55%	11%	10%	2%	6%	2%	6%	3%	7%	12%	2%	0%	2%
FR	59%	31%	16%	22%	11%	6%	14%	6%	8%	10%	2%	10%	1%	1%
IT	45%	41%	18%	31%	6%	10%	4%	15%	3%	3%	4%	3%	2%	1%
CY	31%	43%	36%	26%	6%	14%	4%	3%	5%	6%	1%	1%	2%	4%
LV	64%	50%	17%	6%	20%	4%	8%	11%	8%	1%	0%	0%	1%	0%
LT	64%	49%	19%	19%	7%	3%	7%	16%	3%	1%	1%	1%	7%	0%
LU	52%	29%	12%	24%	6%	8%	8%	4%	14%	21%	3%	4%	3%	2%
HU	58%	51%	12%	30%	16%	1%	9%	5%	3%	3%	1%	1%	3%	0%
MT	21%	32%	5%	41%	10%	34%	4%	8%	2%	2%	0%	8%	24%	0%
NL	32%	50%	21%	7%	26%	8%	19%	4%	11%	2%	3%	7%	3%	1%
AT	43%	36%	18%	28%	11%	17%	9%	7%	13%	2%	2%	5%	2%	2%
PL	48%	25%	10%	27%	34%	2%	15%	7%	4%	4%	1%	1%	4%	3%
PT	57%	36%	18%	29%	11%	1%	11%	10%	4%	2%	1%	1%	0%	2%
RO	36%	53%	23%	39%	13%	1%	9%	8%	4%	4%	1%	2%	1%	0%
SI	56%	52%	16%	19%	12%	1%	10%	10%	2%	4%	0%	2%	1%	7%
SK	64%	45%	20%	18%	13%	2%	10%	4%	4%	6%	1%	2%	3%	1%
FI	58%	27%	10%	9%	35%	11%	12%	10%	5%	2%	1%	7%	7%	2%
SE	63%	30%	14%	2%	26%	9%	6%	3%	16%	3%	1%	20%	6%	1%
UK	38%	28%	36%	8%	10%	29%	6%	5%	6%	8%	6%	2%	6%	5%

- Analizuojant visuomenės nuomonės Europos Sąjungos (ES) šalyse tyrimų duomenis (Eurobarometras 72, 2009 m. ruduo) galima palyginti Lietuvos gyventojų nuomonę, atsižvelgiant į platesnį ES kontekstą.
- Paveikslėlyje matyti, kad Lietuvos gyventojų vertinimas mažai skyrėsi nuo visos ES šalių gyventojų vertinimų. Viena svarbiausių problemų šalyje Lietuvos gyventojai nurodė nedarbą (64 proc.), 49 proc. – ekonominę situaciją, po 19 proc. – nusikaltimus ir kylančias kainas (infliaciją).
- Nusikaltimų problema panašiai vertinama daugelyje ES šalių, išskyrus Daniją, Kiprą, Jungtinę Karalystę ir Bulgariją, kuriose šią problemą kaip svarbiausią nurodė beveik trečdalis respondentų.

Svarbiausios problemos šalyje (Eurobarometro 2006-2009 m. tyrimų duomenys)

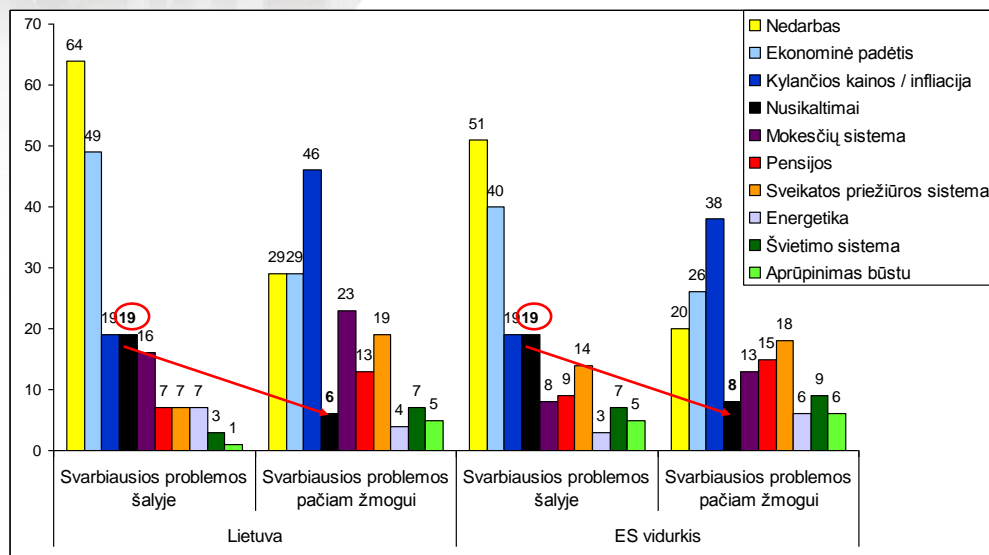

- Analizuojant pastarųjų ketverių metų duomenis, matyti, kad dabar Lietuvos gyventojams mažiau aktuali nusikaltimų problema. 2006 ir 2007 m. tarp svarbiausių šalies problemų nusikaltimai buvo minimi antroje vietoje, o 2009 m. – trečioje–ketvirtoje vietoje (po nedarbo ir ekonominės situacijos).
- Lyginant kokias svarbiausias problemas įvardijo Lietuvos ir visos ES gyventojai, matyti, kad pastaraisiais metais neliko žymesnių skirtumų. Kartu atkreiptinas dėmesys į tai, kad, lyginant su visa ES, Lietuvoje dar labiau pabrėžiama nedarbo problema ir mokesčiai.

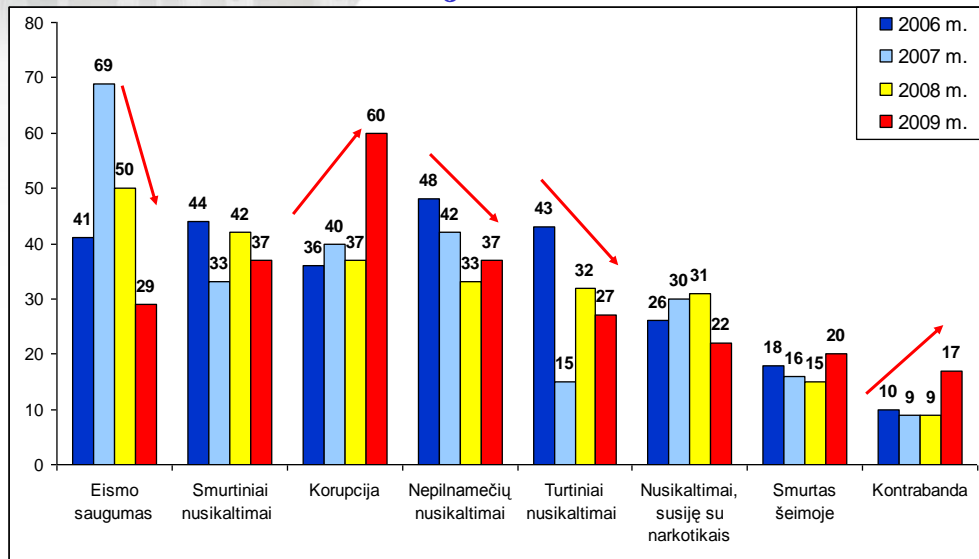

Svarbiausios problemos šalyje ir patiems žmonėms (Eurobarometras 72, 2009 m. rudenį)

- Respondentai nevienodai vertina tų pačių problemų aktualumą skirtinguose lygiuose – vienos jų labiau akcentuojamos kai vertinama bendra situacija šalyje, kitos – kai prašoma įvertinti patiems gyventojams asmeniškai svarbias problemas. Tikėtina, kad antruoju atveju gyventojai labiau remiasi savo patirtimi.
- Beveik pusė Lietuvos gyventojų jiems asmeniškai svarbiausia problema nurodė infliaciją, trečdalis – nedarbą ir ekonominę situaciją, ketvirtadalis – mokesčius. Tuo metu nusikaltimų problemą, kaip asmeniškai jiems svarbiausią, nurodė tik 6 proc. apklaustųjų.
- Lyginant Lietuvos ir visos ES gyventojų nuomones matyti tos pačios tendencijos. Abiem atvejais nusikaltimų problema patenka tarp keturių aktualiausių šalyje, tačiau mažiau nei dešimtdaliui ji yra labai aktuali asmeniškai.

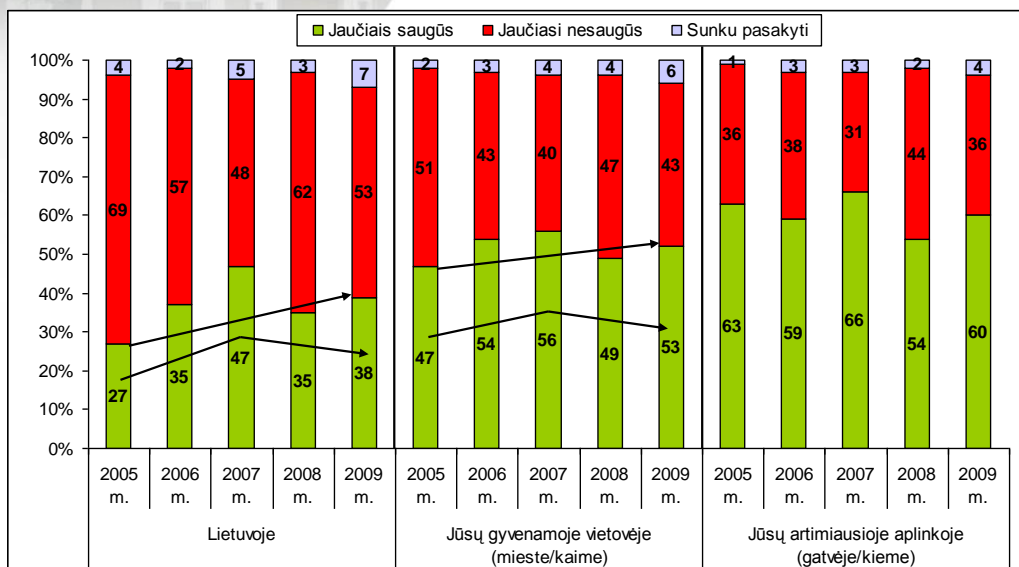
Svarbiausių viešojo saugumo problemų Lietuvoje vertinimas

- **Toliau analizuojami Vidaus reikalų ministerijos užsakymu atliktų tyrimų rezultatai.**
- Viena svarbiausių viešojo saugumo problema Lietuvoje gyventojai 2009 m. nurodė korupciją (60 proc.), kitas problemas – nepilnamečių nusikaltimus (37 proc.), smurtinius nusikaltimus (37 proc.), eismo saugumą (29 proc.) ar turtinius nusikaltimus (27 proc.) – nurodė beveik perpus mažiau gyventojų.
- Lyginamuoju laikotarpiu mažėjo vienu problemų svarba ir atitinkamai augo kitų problemų svarba. Pvz., eismo saugumą svarbiausia problema 2007 m. įvardijo net 69 proc., o po poros metų – tik 29 proc. gyventojų. Taip pat santykinai sumažėjo turtinių nusikaltimų ir nepilnamečių nusikaltimų svarba. Tuo metu pastebimai išaugo korupcijos (2006 m. nurodė 36 proc., o 2009 m. – 60 proc.) ir kontrabandos problemų (2006 m. – 10 proc., 2009 m. – 17 proc.) svarba.

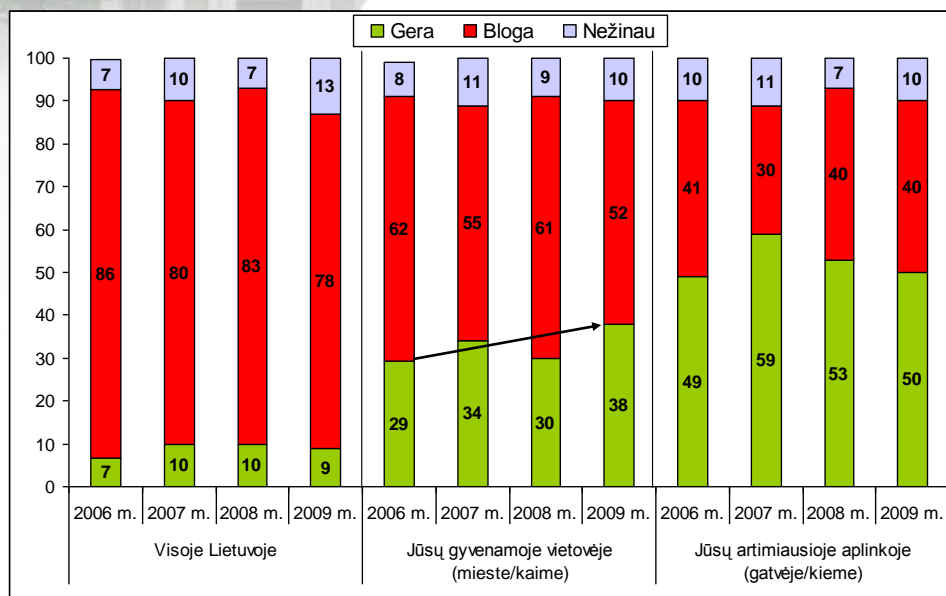
Saugumo jausmo vertinimas

- Remiantis Lietuvos gyventojų apklausų duomenimis, matyti, kad gyventojų saugumo jausmas tam tikroje aplinkoje priklauso nuo jos artumo – kuo gyvenamoji aplinka respondentams yra artimesnė, tuo saugiau joje jaučiasi. Saugiausiai gyventojai (2009 m. net 60 proc.) jaučiasi savo artimiausioje aplinkoje, o nesaugiausiai – vertindami situaciją visoje Lietuvoje.
- 2009 m. palyginti su 2005 m. trečdaliu (nuo 27 iki 38 proc.) išaugo saugiai besijaučiančių Lietuvos gyventojų skaičius. Tiriamuoju laikotarpiu nuo 47 iki 53 proc. išaugo ir savo gyvenamoje vietovėje (mieste ar kaime) saugiai besijaučiančių respondentų dalis. Tokių teigiamų pokyčių vertinant situaciją gyventojų artimiausioje aplinkoje nematyti – saugiai besijaučiančių gyventojų dalis 2005–2009 m. svyravo nuo 54–66 proc.

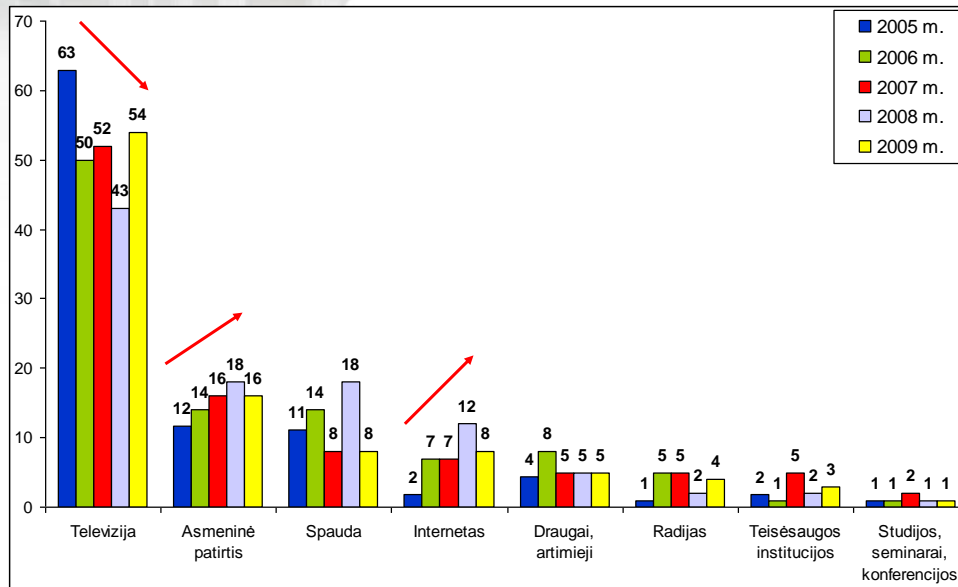
Kriminogeninės situacijos vertinimas

- Panašios tendencijos matyti ir tada, kai gyventojai vertina kriminogeninę situaciją šalyje, jų gyvenamojoje vietovėje ir artimiausioje aplinkoje. Prasčiausiai kriminogeninė situacija, gyventojų manymu, vertinama šalies lygiu – tiriamuoju laikotarpiu tik dešimtadalis respondentų ją laikė gera, tuo metu situaciją jų artimiausioje aplinkoje buvo vertinama labiau teigiamai nei neigiamai (2009 m. 50 proc. vertino gerai, 40 proc. – blogai).
- Palyginus 2006–2009 m. tyrimo duomenis, matyti, tam tikros teigiamos tendencijos vertinant kriminogeninę situaciją gyvenamojoje aplinkoje. Tiriamuoju laikotarpiu beveik trečdaliu (nuo 29 iki 38 proc.) išaugo gyventojų, kurie palankiai vertino kriminogeninę situaciją, savo gyvenamojoje aplinkoje, skaičius, tuo metu vertinant kriminogeninę situaciją kitais lygiais (šalyje ir artimiausioje aplinkoje) tokių tendencijų nematyti.

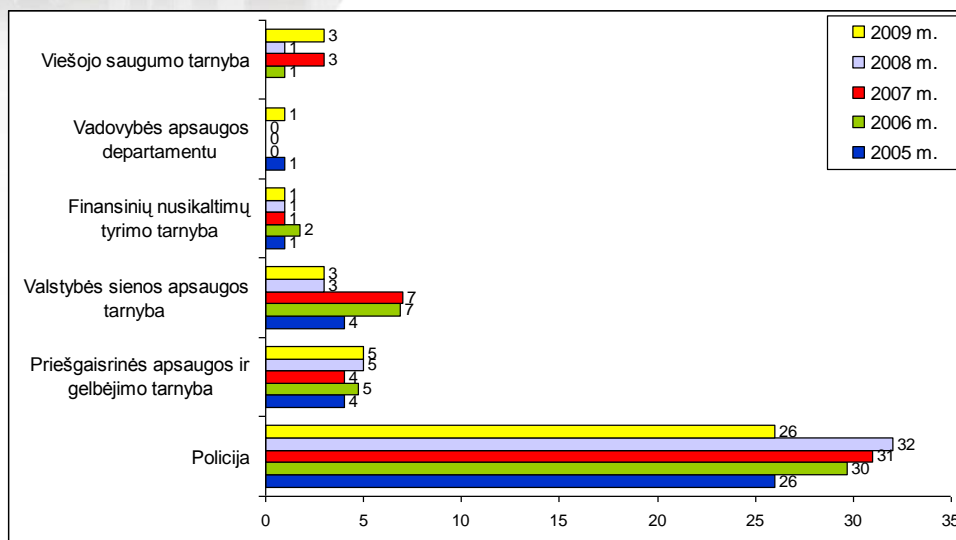
Svarbiausi informacijos šaltiniai apie viešąją saugumą

- Dauguma gyventojų pagrindiniu informacijos apie viešąją saugumą šaltiniu nurodė televiziją, tačiau jos svarba per pastaruosius penkerius metus sumažėjo nuo 63 iki 54 proc. Antra vertus, tiriamuoju laikotarpiu santykinai padidėjo asmeninės patirties ir interneto, kaip svarbiausių informacijos šaltinių, svarba.
- Respondentai gana retai tiesiogiai turėjo reikalų su viešojo saugumo institucijomis (dažniau tik su policija), todėl vertindami jų veiklą gyventojai remiasi žiniasklaidos (dažniausiai televizijos) teikiama informacija.

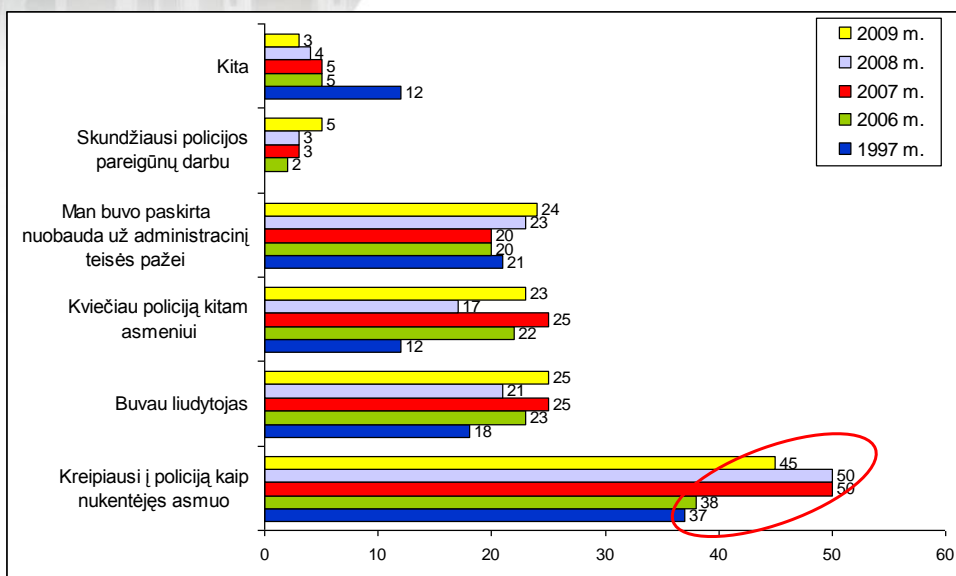

Gyventojai, turėję reikalų su šiomis viešojo saugumo įstaigomis

- Respondentų buvo prašoma nurodyti, ar jie per paskutinius penkerius metus turėjo reikalų su šiomis institucijomis: policija, Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo tarnyba, Valstybės sienos apsaugos tarnyba, Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba, Viešojo saugumo tarnyba ir Vadovybės apsaugos departamentu.
- Iš visų institucijų, priskirtų Vidaus reikalų ministerijos viešojo saugumo sričiai, gyventojai per pastaruosius penkerius metus dažniausiai reikalų turėjo tik su policija. Atkreiptinas dėmesys, kad lyginant su 2006–2008 m. sumažėjo gyventojų, kurie tiesiogiai turėjo reikalų su policija.
- Dažniau su policija reikalų turėjo vyrai nei moterys, dažniau aukščiausio lygio vadovai, tuo tarpu rečiausiai – moksleiviai, studentai ir pensininkai. Lyginant su kitais, dažniau su policija reikalų turėjo vilniečiai, rečiausiai – rajono centrų ar kaimo gyventojai.

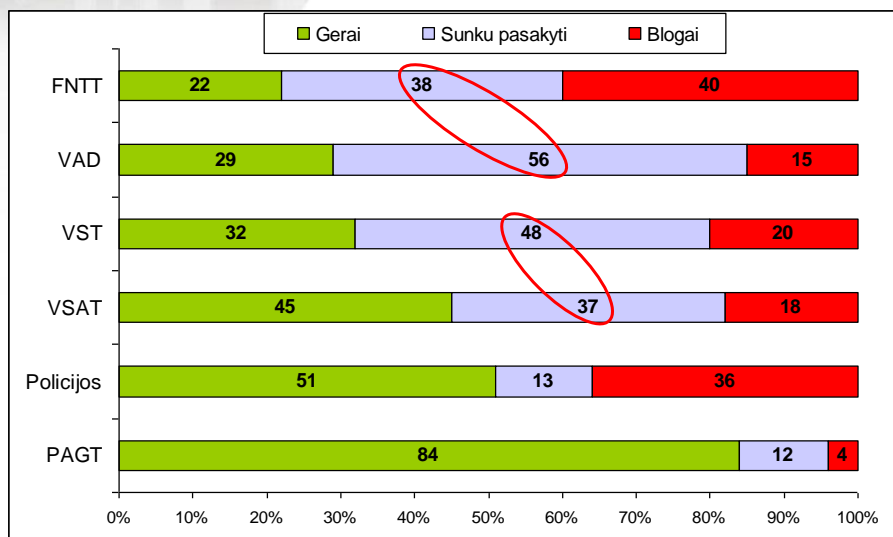
Priežastys, dėl kurių gyventojai turėjo reikalų su policija

- Tyrimo duomenys rodo, kad dažniausiai gyventojai su policija reikalų turėjo kaip nukentėjusieji (beveik pusė bendravusių su policija), ketvirtadalis dėl to, kad kvietė policiją kitiems asmenims ar dėl administracinės teisės pažeidimų.
- Palyginti su 1997 m. tyrimo duomenimis, dabar gyventojai dažniau nurodė, jog bendravo su policija dėl to, kad nukentėjo nuo nusikaltimo, buvo liudytojais ar kvietė policijos pareigūnus kitiems asmenims.
- Atkeiptinas dėmesys, kad tiriamuoju laikotarpiu mažai kito santykinė gyventojų, kurie patys buvo bausti už administracinės teisės pažeidimą, dalis – ji 1997–2009 m. svyravo nuo 20 iki 24 proc.

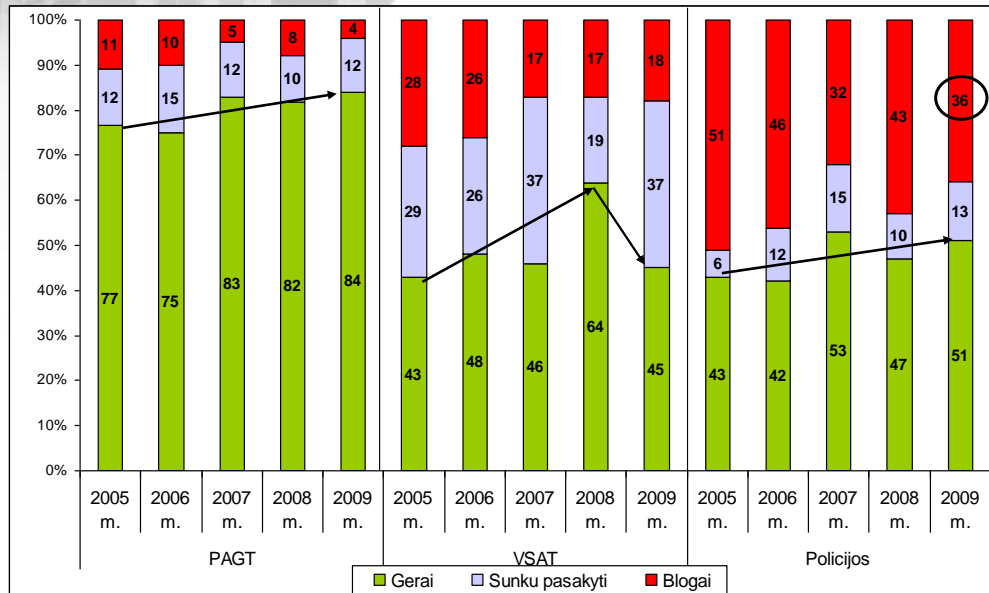
Viešojo saugumo įstaigų darbo vertinimas (2009 m.)

- Dauguma gyventojų (84 proc.) palankiai vertina Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo tarnybos (toliau – PAGT) darbą, labiau teigiamai negu neigiamai – policijos, Valstybės sienos apsaugos tarnybos (toliau – VSAT), Vadovybės apsaugos departamento (toliau – VAD) ir Viešojo saugumo tarnybos (toliau – VST) darbą. Tuo metu Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos (toliau – FNTT) veikla vertinama labiau neigiamai.
- Duomenų analizė parodė, kad asmeninė patirtis neturi didelės įtakos vertinant minėtas tarnybas. Kartu atkreiptinas dėmesys, kad nemaža dalis (nuo 37 iki 58 proc.) gyventojų iš viso nevertina kai kurių tarnybų (VSAT, FNTT, VST ir VAD) kurių funkcijos gyventojams nėra akivaizdžios ir apie kurių veiklą neturima pakankamai informacijos.
-

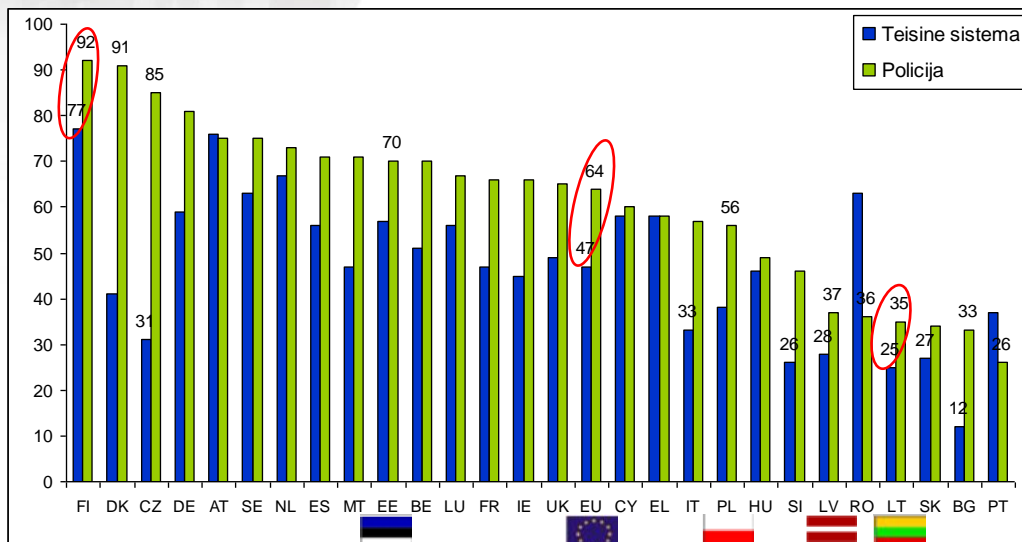

Viešojo saugumo įstaigų darbo vertinimas

- Lyginant paskutinių penkerių metų tyrimo rezultatus, matyti, kad gyventojai palankiau vertina PAGT, policijos ir VSAT darbą. Per penkerius metus nuo 77 iki 84 proc. išaugo teigiamai vertinančių PAGT veiklą ir atitinkamai nuo 11 iki 4 proc. sumažėjo neigiamai vertinančių gyventojų. Tuo metu abejojančiųjų dalis keitėsi mažai.
- Atkreiptinas dėmesys, kad per pastaruosius metus policijos darbo vertinimas iš neigiamo pakito į teigiamą – nuo 51 iki 36 proc. sumažėjo neigiamai vertinančių gyventojų.
- Minėtu laikotarpiu šiek tiek keitėsi ir gyventojų požiūris į VSAT darbą. Atkreiptinas dėmesys į kelias tendencijas. Pirmoji – lyginant su 2005 m. nuo 28 iki 18 proc. sumažėjo neigiamai tarnybos veiklą vertinančių, atitinkamai nuo 29 iki 37 proc. išaugo neapsisprendusių ar negalintį vertinti respondentų. Antroji – 2008 m. pastebimai išaugo teigiamai tarnybos veiklą vertinančiųjų ir atitinkamai sumažėjo neapsisprendusiųjų dalis. Tikėtina, kad VSAT vertinimui didelės įtakos turėjo palankios šiai tarnybai informacijos viešinimas ir atitinkamai mažesnis neigiamos informacijos kiekis. Darytina prielaida, kad norint pagerinti tarnybos teigiamą įvaizdį reikėtų labiau viešinti informaciją apie tarnybos veiklą.

Pasitikėjimas teisine sistema ir policija (Eurobarometras 68, 2007 m. rudenį)

- Toliau grįžtama prie Eurobarometro 68 (2007 m. rudenį) tyrimo duomenų analizės.
- Lyginant gyventojų pasitikėjimą teisine sistema (*justice/legal system*) ir policija įvairiose ES šalyse, matyti gana dideli nuomonių skirtumai, pvz., policija pasitiki 9 iš 10 Suomijos, Danijos ir Čekijos gyventojų, tačiau tik kas ketvirtas portugalas.
- Matyti ir viena bendra tendencija – daugelyje šalių policija gyventojai pasitiki labiau nei bendrai teisine sistema. Priešinga situacija yra tik keliose šalyse – Rumunijoje ir Portugalijoje, o Austrijoje, Graikijoje ir Kipre – policijos vertinimas sutapma su teisinės sistemos vertinimu.
- Lietuvoje pasitikėjimas policija ir bendrai teisine sistema yra žemesnis nei ES šalių vidurkis. Mažiau policija pasitiki tik Slovakijoje, Portugalijoje ir Bulgarijoje. Lyginant su kaimyninėmis šalimis, panaši situacija yra Latvijoje, tuo metu Lenkijos ir ypač Estijos gyventojai labiau pasitiki policija.

Rekomendacijos (1)

- Gyventojams teikti daugiau informacijos apie viešojo saugumo institucijų veiklą ir jų atliekamas funkcijas. Tikėtina, kad tokiu būdu būtų galima padidinti gyventojų pasitikėjimą ir teigiamą šių institucijų vertinimą.
- Daugiau dėmesio skirti toms policijos veiklos sritims, kai tiesiogiai bendraujama su gyventojais, ypač su nukentėjusiais asmenimis ir operatyviam reagavimui į gyventojų pranešimus. Tyrimai rodo, kad gyventojams svarbus ne tik galutinis rezultatas, bet ir teisėsaugos institucijų atstovų požiūris į gyventojų problemas.

Rekomendacijos (2)

- Daugiau dėmesio skirti informacinėms kampanijomis tam tikrai problemai spręsti, pvz., socialinei reklamai ir gyventojų sąmoningumo didinimui. Vienas teigiamų kompleksinio požiūrio į problemą sprendimo pavyzdžių – eismo saugumo problema, kuomet per keletą intensyvaus darbo metų pavyko atkreipti visuomenės dėmesį ir gerokai sumažėjo žuvusiųjų ir sužeistųjų skaičius.
- Išanalizuoti kitų Rytų ir Centrinės Europos šalių (ypač Estijos ir Čekijos) teigiamą patirtį gerinant gyventojų ir policijos santykius ir svarstyti galimybę Lietuvoje pritaikyti tinkamus policijos veiklos organizavimo modelius.

Naudoti šaltiniai

Visuomenės nuomonės Europos Sąjungoje tyrimai:

- Eurobarometer 72
http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb72/eb72_first_en.pdf
- Eurobarometer 70
http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb70/eb70_first_en.pdf
- Eurobarometer 68
http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb68/eb_68_en.pdf
- Eurobarometer 66
http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb66/eb66_en.pdf

Dėkoju už dėmesį